

Dějiny Židů - Judaismus 2
(KBS/DZJ2)
Kateřina Šašková, LS 2015

RODINA A MANŽELSTVÍ

DOMOV A RODINA

domov

- * místo mnoha **náboženských úkonů**
- * **šabat** a **svátky** - většina liturgie se odehrává v rodině
  - ⇒ slaveny kolem **prostřeného stolu**
  - ⇒ prostřený stůl - významný i z **hlediska náboženství - příprava a konzumace** jídel jsou náboženskými úkony
- * uplatnění **klíčových prvků judaistické praxe**
  - ⇒ příkazy a zákazy v oblasti stravování a zachovávání čistoty
- * místo **vzdělávání a výchovy dětí**
  - ⇒ studium i příklad v každodenním životě

rodina

- * tradiční model židovské rodiny **patriarchální**
- * **otec** - hlava rodiny - materiální zabezpečení, synagogální povinnosti, studium Písma a náboženská výchova dětí
- * **matka** - tradičně starost o domácnost
  - ⇒ změny se změnou postavení ženy v moderní společnosti

DĚTI

- ⇒ vřelý vztah k dětem
- ⇒ dětem přikázána úcta k rodičům (Desatero)

obřízka („smlouva obřezání“)

- * první důležitý akt v životě chlapce
- * symbolizuje **smlouvu**, kterou Hospodin uzavřel s **Abrahamem**
  - ⇒ výraz **smlouvy s novým členem židovského společenství**
- * **obřízkový specialista** (*mohel*)
- * **8. den** po narození
- * symbolickou roli hraje **křeslo proroka Eliáše** zmíněné *mohelem*

DĚTI

jméno

- * **chlavec** - po obřízce
- * **dcera** - při první příležitosti vyvolání otce ke čtení Tóry
- * většinou **hebrejská jména biblického** či **talmudského** původu, příležitostně odvozena i z **aramejštiny** nebo **řečtiny**
- * **Aškenázové** (němečtí a východoevropští židé)
  - ⇒ zpravidla po zemřelém prarodiči či jiném příbuzném
- * **Sefardi** (původně španělští a portugalské židé)
  - ⇒ po žijícím prarodiči

prvorozený syn

- * **nejdůležitější** role mezi dětmi
- * vše prvorozené náleží **Hospodinu**
  - ⇒ vzpomínka na odchod z **Egypta**
- * **obřad vykoupení prvorozeného - 31. den** po narození

DĚTI

nezletilí

- * **chlapci do 13 let, dívky do 12 let**
- * podle *halachy* **nejsou plně nábožensky odpovědní**

bar micva

- * **ve 13 letech**
- * chlapec se stává **dospělým a plně nábožensky odpovědným**
- * otec je zproštěn zodpovědnosti a syn se stává **plnoprávným mužem** vázaným všemi **zákazy a povinnostmi** (*micvót*)

bat micva

- * dívka je podle *halachy* dospělá ve **12 letech a 1 dni**

MANŽELSTVÍ

- * **povinností** je **oženit se** a **mít děti**
- * **vhodný věk** k uzavření manželství **18-20 let**
- * při **tradičním způsobu života** chlapci a dívky **téměř odděleni**
  - ⇒ svatba dohodnuta „**dohazovačem**“
- * **hlavní účel instituce manželství**
  - ⇒ **legální regulace vztahu** mezi mužem a ženou
  - **jediná správná** forma jejich vztahu
  - ⇒ **založení rodiny** - děti
- * ve **výběru manželky** panují **přísná pravidla** (Tóra, *halacha*)

levirát

- * v případě **smrti manžela** v **bezdětném** manželství - povinností jednoho z jeho **bratrů** oženit se s vdovou
  - ⇒ **prvorozený syn** ponese jméno jeho zemřelého bratra
- * obřad **chaliza** - možnost vyvázat se z této povinnosti

MANŽELSTVÍ

svatba

* **svatební smlouva** (*k^etuba*) - písemně, 2 svědkové, v aramejštině

⇒ stanoví zejména **manželovy povinnosti** k ženě

* **svatební obřad** - za přítomnosti 2 **nábožensky přijatelných svědků** a pod vedením osoby **zběhlé v židovských právních postupech**

⇒ v **raném talmudském období** dva oddělené obřady - zaslíbení a vlastní svatba

⇒ ve **středověku** spojeny a rozšířeny

⇒ **detaily** svatebního obřadu se v různých komunitách liší

⇒ **ženich** má **talit** (modlitební šál), **nevěsta** je v bílých šatech se **závojem**

MANŽELSTVÍ

svatba

* **svatební obřad**

⇒ obřad probíhá pod **baldachýnem** (*chupa*)

- požehnání nad vínem
- předběžné požehnání sňatku
- prsten
- přečtena **svatební smlouva** v aramejštině a její zkrácený překlad či výťah
  - sedm svatebních požehnání - první požehnání nad vínem
  - ženich rozdrtí pravou nohou sklenici jako symbol smutku nad zkárou chrámu

⇒ po svatebním obřadu následuje **svatební hostina**

* **zajištění sňatku chudé nevěsty** - jedna z předních *micvót*

⇒ speciální **spolky** pro zajišťování chudých nevěst

MANŽELSTVÍ

postavení ženy

- * žena je **podřízena muži**, ale nesmí být zotročována
- * postavení ženy dáno textem Tóry - popsáno její stvoření
⇒ bezprostředně po stvoření žena **rovnocennou** partnerkou muže, **změna** po incidentu se stromem poznání
- * **vzorem** - **ženy starozákonních patriarchů** (Sára, Rebeka a Ráchel), případně **ženy velkých rabínů**
- * žena má být **muži oporou**, porodit mu **potomky**, starat o **domácnost** a o **výchovu dětí**
- * **náboženské** vzdělání a funkce jí jsou v tradičních komunitách **zapovězeny**
- * při **bohoslužbách** v synagoze místo vyhrazené pouze ženám
- * **doma** se ženy **plně účastní náboženských úkonů** (např. zapalování svíček v předvečer šabatu)

MANŽELSTVÍ

manželský život

* **sexuální styk** manželů se řídí **pravidly** zejména **časového** rázu (menstruace, po porodu, dny smutku)

rozvod

* musí být uskutečněný **rozvodovou listinou**

* rozvedená žena se **nesmí provdat** za **kohena** a ty, s nimiž byla před rozvodem v **příbuzenském vztahu**

* **dříve** pro muže snadný (podle Deuteronomia)

* **od 10. století** je k rozvodu nutný i **souhlas manželky**

⇒ existují **výjimky** (odpadlictví, špatné chování, nevyléčitelná duševní choroba - je třeba souhlas 100 rabínů)

* **aguna** (spoutaná)

⇒ žena **bez rozvodové listiny** (muž ji opustil nebo zmizel)

⇒ **nemůže** se znovu provdat

SMRT A POHŘEB

smrt

* podle **biblického podání** ztráta životní síly, „dechu života“, který bůh člověku propůjčil na určitý čas

* **starší období** - smrt **oddělením** člověka od tohoto světa, nenásleduje ani odměna ani trest

* v biblickém textu zmínky o **podsvětí** - snad pod vlivem mythologií okolních národů

⇒ stejně jako u **Mezopotamců** umístěno **pod povrchem** země - ponuré temné místo

⇒ **názvy** - **šeōl** (שְׁאוֹל), **abadōn** (říše zkázy; אֲבָדוֹן), **refā'îm** (říše stínů; רִפְאִים), **dūma** (říše ticha; דוּמָה), **ērēc** (země; אֶרֶץ), **bōr** (jáma; בּוֹר), **qēvēr** (hrob; קֶבֶר)

⇒ biblické představy o podsvětí **nejsou příliš ucelené**

⇒ důležitý je náležitý **pohřeb**

SMRT A POHŘEB

smrt

* v **pozdějším období** pobyt v podsvětí spojován s **odplatou** za činy vykonané v životě pozemském

⇒ podsvětí **rozděleno** na část pro **duše bezbožníků** (**gehenna**) a místo pro **duše zbožných**

⇒ **farizeové**

⇒ koncepce **předběžné odplaty** ihned po smrti

⇒ zbožní pak budou na konci dnů **vzkříšení**

⇒ učení o vzkříšení se stalo jedním ze základů židovské víry -

Maimonides

SMRT A POHŘEB

pohřeb

* **pohřeb do země** jeden z hlavních předpisů judaismu

⇒ kremace a balzamování **nepřípustné**

* **hřbitov** - ve **starověku** - jeskyně a katakomby, **později** pozemky na **půdě mimo obydlenou oblast**

⇒ zapovězeno nevhodné chování

* **pohřební bratrstvo** (*chevra kadiša*) - dohlíží na pořádání pohřbů podle židovských zvyků

⇒ tyto spolky už v **talmudském období** - omezeně

⇒ **místní pravidla** v Praze - rabi **Jehuda Löw ben Becalel**

⇒ pohřební spolek sloužící potřebám celé obce

* má se konat **v den úmrtí** nebo **druhý den**

⇒ **omytí** těla mrtvého k rituální očištění

⇒ oblékne se do **bílého rubáše**

⇒ před pohřbem se umístí na **máry**

⇒ pochová se **bez rakve** - ale v diaspoře praxí **prosté dřevěné rakve**

SMRT A POHŘEB

smutek za zemřelé

⇒ po smrti **blízkého příbuzného**

⇒ řídí se **odlišnými pravidly** než každodenní život

* dodržují se **čtyři fáze smutku**:

1. truchlení **od okamžiku smrti do pohřbu** - truchlící osvobozen od každodenních příkazů, roztržení nebo nastřížení vnějšího oděvu na znamení žalu

2. **sedm dní plného smutku** po pohřbu - truchlící je doma, sedí na nízké stoličce a chodí bos, zdržuje se manželského styku atd.

3. **třicet dní následného smutku** od data pohřbu - platí ještě různá omezení

4. **první rok**

výročí úmrtí (jid. *jarcajt*)

* pozůstalí **navštěvují hrob**

* **modlí** se za zemřelé a zapalují **zvláštní lampu**

* dodržení výročí úmrtí - **mystický význam** - umožňuje prý duši, aby prošla stádiem očisty a došla klidu a nesmrtelnosti

KONEC